

**การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วน
ตำบลเหล่าดอไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม**
**People's Participation in Solid Waste Management in Laodokmai Sub-district Administrative
Organization, Chuen Chom District, Maha Sarakham Province.**

บุพผา ชื่นนิรันดร์¹, และ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ²
Buppha Chuenniran¹, and Piyaluk Potiwan²

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการให้บริการจัดการขยะมูลฝอย และศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ ของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอไม้ อำเภอชื่นชมจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน จำนวน 322 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยวิธีการ IOC ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ระหว่าง 0.217 ถึง 0.730 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.805 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ใช้สถิติที (t-test) ผลการศึกษาพบว่า

1. การมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอย ขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอไม้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.79) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการวางแผน (3.04) ด้านการดำเนินการ (2.75) และด้านการติดตามและประเมินผล (2.57)
2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย ขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามลักษณะของการรับบริการและไม่รับบริการ ไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ และด้านการติดตามและประเมินผล ไม่แตกต่างกัน
3. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอไม้ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะและรับฟังความคิดเห็นมากขึ้น มีความถี่ 53 ความถี่ คิดเป็น ร้อยละ 13.31 องค์การบริหารส่วนตำบล ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นรวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับขยะ การคัดแยกขยะ เปิดโอกาสให้รับรู้เรื่องราวและความโปร่งใสขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความถี่ 48 ความถี่ คิดเป็นร้อยละ 12.06 และองค์การบริหารส่วนตำบลควรตั้งงบประมาณซื้อถังขยะแบบพลาสติกมีฝาปิด ไม่ชำรุด และเพิ่มจำนวนบุคลากรในการจัดเก็บขยะให้เพียงพอ โดยเฉพาะขยะมูลฝอยอันตราย มีความถี่ 46 ความถี่ คิดเป็นร้อยละ 11.55

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การจัดการขยะมูลฝอย, องค์การบริหารส่วนตำบล

ABSTRACT

The objectives of this independent study aimed to: examine and compare the level of people's participation in solid waste management in Laodokmai Sub-district Administrative Organization as well as explore the suggestions of people towards solid waste management in Laodokmai Sub-district Administrative Organization. Data and information are gathered from 322 household's representatives. The instrument for collecting data was a questionnaire with 0.217 – 0.730 item discrimination values and 0.805 reliability coefficients. Statistical analyses were frequency, percentage, mean, standard deviation and independent sample t-test.

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² อาจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

The results found are as follows.

1. The overall participation of people was rated at a moderate level ($\bar{X}$ = 2.79; S.D. = 0.13) and ranks orderly from high to low as follows: planning aspect ($\bar{X}$ = 3.04; S.D. = 0.18), implementing aspect ($\bar{X}$ = 2.75; S.D. = 0.15), and evaluating aspect ($\bar{X}$ = 2.57; S.D. = 0.26).
2. The comparison of participation of people in solid waste management in Laodokmai Sub-district Administrative Organization, which classified by, type of service usage revealed that, all aspects were not found significant difference at the level of .05.
3. Recommendations of people towards solid waste management in Laodokmai Sub-district Administrative Organization found that; Laodokmai Sub-district Administrative Organization should encourage people to participate in solid waste management (f = 53; 13.31%). They should campaign villagers to express their opinions in solid waste management and also recommend to classify solid waste before contractor's truck coming to collect them (f = 48; 12.06%), and they should set up a budget to arrange plastic garbage bins and provide enough scavengers (f = 46; 11.55%).

Keywords : Participation, Solid Waste Management, Administrative Organization

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนชนบท ความหนาแน่นของชุมชน และการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรม และเทคโนโลยีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การดำรงชีพและการใช้ชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่อยู่นอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ มีการจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น เพื่อความสะดวกสบายของตนเอง รวมไปถึงการเข้าถึงภาวะความทันสมัยของเทคโนโลยี จึงเป็นการหนุนให้สังคมในปัจจุบันเป็นแหล่งรวมของขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น ถุงพลาสติก กล่องโฟม เศษอาหาร ขยะอันตราย ขยะพิษ และอื่นๆ อีกมากมาย องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ต้องพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีและรวมถึงการรักษาสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กฎหมายได้กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ดูแลความทุกข์สุขของประชาชนในหมู่บ้านและตำบล โดยได้วางขอบเขตอำนาจความรับผิดชอบการบริหารการจัดการองค์กรไว้อย่างมากมายทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดและรับรู้ปัญหาของประชาชนได้มากที่สุด การถ่ายโอนภารกิจและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ที่ต้องทำตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2552 มาตรา 66 และมาตรา 67(2) คือ จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก รักษาความสะอาดของถนน

ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ ป้องกันและระงับโรคติดต่อ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยรวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (พรบ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล : 2552)

องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ จัดทำข้อบัญญัติตำบล เรื่อง การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล พ.ศ. 2552 เพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการรักษาความสะอาด รักษาสิ่งแวดล้อม และจัดการขยะมูลฝอยให้กับประชาชนในพื้นที่โดยจัดซื้อถังขยะเพื่อให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบันมีจำนวน 998 ถัง โดยคิดค่าบริการการเก็บขยะเดือนละ 10 บาท (ข้อบัญญัติตำบลเหล่าดอกไม้. 2552 : 5-17) มีการจัดซื้อรถบรรทุกแบบเปิดข้างจำนวน 1 คัน พนักงานประจำรถขยะ จำนวน 3 คน พนักงานขับรถ จำนวน 1 คน ให้บริการจัดเก็บขยะทุกวันโดยเริ่มให้บริการตั้งแต่ เวลา 04.30 นาฬิกาทุกวัน และนำไปกำจัดที่บ่อกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลเชียงยืน ซึ่งในแต่ละวันจะมีปริมาณขยะเฉลี่ยแล้ว ในฤดูฝนประมาณ 2 ตัน/วัน ฤดูร้อน และฤดูหนาวปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ 1 ตัน/วัน (ส่วนการคลัง อบต. เหล่าดอกไม้. 2557 : 1)โดยมีครัวเรือนที่ขอรับบริการ จำนวน 998 ครัวเรือน และไม่มีรับบริการ จำนวน 642 ครัวเรือน รวม 1,640 ครัวเรือน (สำนักทะเบียนอำเภอเขื่อนขันธ์ : 2557)

จากสภาพปัญหา ขยะมูลฝอยที่พบในตำบลเหล่าดอกไม้ ในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยวัดได้จากสถิติ ค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งคำนวณจากปริมาณขยะมูลฝอย ในแต่ละวันขึ้นขึ้นน้ำหนักร (ข้อมูลจาก ส่วนการคลัง อบต. เหล่าดอกไม้) จึงเห็นได้ว่า ระบบการจัดการขยะมูลฝอย

ขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ โดยการให้บริการจัดเก็บขยะเป็นประจำทุกวันไม่สามารถลดปริมาณขยะในแต่วันได้ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สอบถามพนักงานจัดเก็บขยะถึงพฤติกรรมกาารทิ้งขยะมูลฝอยของผู้รับบริการ ทราบในเบื้องต้นว่า ประเภทของขยะมูลฝอยตามครัวเรือนส่วนมากเป็นขยะที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เศษอาหาร เศษผัก เปลือกผลไม้มากที่สุด รองลงมาเป็นขยะทั่วไป เช่น เศษกระดาษ และสุดท้ายเป็นขยะรีไซเคิล เช่น แก้ว ขวดพลาสติก กระป๋องบรรจุน้ำดื่มต่างๆ ส่วนขยะอันตรายพบว่า มีปริมาณไม่มาก เช่น หลอดไฟ ก้อนแบตเตอรี่ กระป๋องฉีดพ่นยุงผู้รับบริการส่วนใหญ่จะทิ้งเศษอาหาร วัชพืช ท่อนไม้ ขวดพลาสติก เศษแก้วลงในถังขยะ ส่งผลให้น้ำหนักในการขนน้ำหนักเพิ่มมากขึ้น และยังทำให้ขยะล้นถังเร็วก่อนเวลาที่รถจัดเก็บขยะจะเวียนมาถึงอีกรอบส่งผลให้เกิดขยะหมักหมม ส่งกลิ่นเหม็นทั่วบริเวณ ส่วนประชาชนที่ไม่รับบริการเพราะมองว่าสามารถจัดการขยะมูลฝอยด้วยตนเองโดยมีต้องชำระค่าธรรมเนียมด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไปแต่ละครัวเรือน เช่นนำไปทิ้งในถังขยะของเพื่อนบ้านทั้งในที่สาธารณะ ข้างถนน ป่าชุมชน ป่าร้าง รวมไปถึง การเผากลางแจ้งที่ไม่ถูกสุขลักษณะการฝังกลบ นำไปสู่การเกิดปัญหาผลกระทบการเรียนตามมา

จากพฤติกรรมกาารทิ้ง และการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนทั้งสองลักษณะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ ส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรม การทิ้งขยะมูลฝอยจนเคยชิน ไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปกำจัด และยังมีการมีการผลิตหรือใช้สิ่งของที่มากเกินไปจนจำเป็น เช่น การใช้ถุงพลาสติก หลายชั้นห่อหุ้มสิ่งของ หรือการซื้อสินค้าที่แยกถุงพลาสติกหลายใบ ส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้นในแต่ละวันเกิดการหมักหมมส่งกลิ่นเน่าเหม็นทั่วบริเวณ ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวข้างต้นเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ได้พยายามปฏิบัติหน้าที่ในการเก็บขยะให้ทั่วถึง โดย การเพิ่มรอบในการจัดเก็บขยะ เพิ่มอีก 1 รอบของหมู่บ้านนั้น แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นได้ แม้ว่าปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จังหวัดมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือนในรูปแบบของโครงการ และสนับสนุนด้านองค์ความรู้ วิทยากรโดยเริ่มให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนชุมชนตั้งแต่กระบวนการการวางแผน การจัดทำประชาคมหมู่บ้านการจัดทำแผนงาน โครงการ การวางกติกาหมู่บ้าน เพื่อนำไปดำเนินการตามโครงการต่างๆ เช่น การคัดแยกขยะที่ย่อยสลายได้นำไปทำน้ำหมัก ปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อใช้ในการเกษตร การฝึกอบรมสู่การปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชน

ในตำบลเพื่อให้เกิดความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกวิธี การจัดทำโครงการ 1 หมู่บ้าน 1 บ่อแก๊สชีวภาพ ซึ่งแต่ละโครงการที่จัดทำขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมประชาชนทุกคนในตำบลมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน ในทุกกระบวนการ

จากการจัดการขยะมูลฝอยองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ที่ผ่านมานอกจากการใช้รถขนขยะแล้ว ยังมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในรูปแบบของโครงการต่างๆ ที่มีหน่วยงานอื่นเข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายร่วมด้วยผู้ศึกษาได้เล็งเห็นปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมกิจกรรมและโครงการ เป็นลักษณะของการส่งเสริมในภาพรวมของประชาชนในตำบล จึงทำให้การประชาชนอีกส่วนหนึ่งที่มีสภาพแวดล้อมของครัวเรือนที่ไม่เข้าข่ายของกิจกรรมในการส่งเสริมจัดการขยะมูลฝอย ขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ ในปัจจุบันนั้นยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ทุกกระบวนการผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม โดยแบ่งลักษณะการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลออกเป็นสองลักษณะ คือผู้รับบริการถึงขยะและผู้ไม่รับบริการถึงขยะ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ครอบคลุมทั้งสองลักษณะของการบริการ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามลักษณะของการรับบริการ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอนันทบุรี จังหวัดมหาสารคาม ในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตในการศึกษา 3 ด้าน (แผนยุทธศาสตร์ตำบลเหล่าดอกไม้ 2556 : 17-19) ดังนี้

- 1.1 การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน

1.2 การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน

1.3 การมีส่วนร่วมด้านการติดตามประเมินผล

2. ด้านพื้นที่

เขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 11 หมู่บ้าน

3. ประชากร

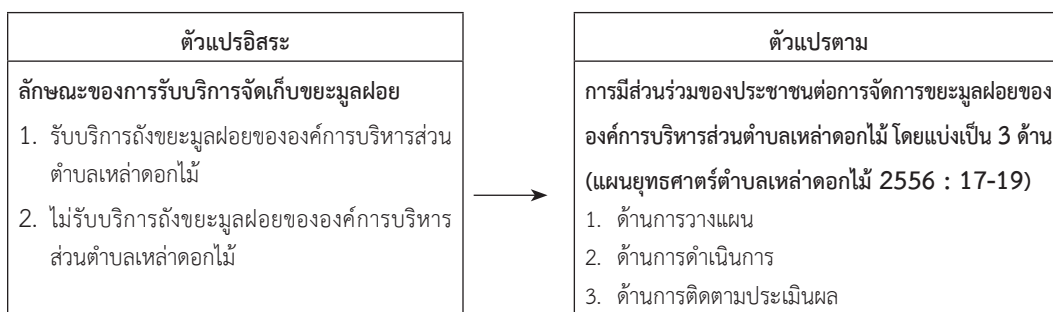
คือหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1 ถึง หมู่ที่ 11 ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1,640 คน

4. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน ที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 11 ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 322 คน กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยวิธีคำนวณตามสูตรของทาร์ยามาน (ไพศาลวรคำ, 2555 : 101) จากนั้น สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการ แบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling)

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 ถึง เดือนเมษายน พ.ศ. 2558

กรอบแนวคิดการศึกษา

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาจำนวน 322 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รับบริการถึงขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน โดยแบ่งเป็นรายด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผน พบว่าการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก

ไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ประชาชนได้เสนอแนวทางในการลดปริมาณขยะมูลฝอยโดยนำเศษอาหารและขยะเปียกมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การลดปริมาณขยะมูลฝอยโดยการคัดแยกขยะก่อนกำจัดและได้ และให้มีการนำขยะบางชนิดกลับมาใช้ใหม่

2.2 ด้านการดำเนินการ พบว่าการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำประเด็นการจัดการขยะมูลฝอย เข้าร่วมการประชุมประจำหมู่บ้าน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ความเข้าใจต่อการจัดการขยะมูลฝอยให้กับประชาชนในหมู่บ้านให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างจริงจัง ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่บริเวณ บ้านเรือนไม่มีขยะตกค้างส่งกลิ่นเน่าเหม็น และมีการคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนก่อนนำไปกำจัดหรือทิ้งลงถัง

2.3 ด้านการติดตามและประเมินผล พบว่าการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในครัวเรือนของท่านเพื่อสถิติการเพิ่มหรือ ลด เพื่อนำ ข้อมูลไปสู่การจัดทำแผนงานใน

คราวต่อไป ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมและรณรงค์การลดปริมาณขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไย และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การจัดทำกิจกรรมส่งเสริมหรือโครงการ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่มาหนุนเสริมการจัดการขยะมูลฝอยในตำบล

3. ผลการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไยอำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

พบว่า ประชาชนที่รับบริการถึงขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไย และไม่ขอรับบริการถึงขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไยมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไย อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ และด้านการติดตามและประเมินผลไม่แตกต่างกัน ในทุกด้านอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.5

จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่รับบริการและไม่รับบริการถึงขยะมูลฝอย มีทิศทางในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย เป็นไปในทางเดียวกัน และพิจารณาโดยภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง จึงน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไย ที่จะได้พิจารณานโยบายที่เกื้อหนุนกับการปลูกจิตสำนึก และส่งเสริมประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไยอำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

ในแต่ละด้าน ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะในพื้นที่ให้มากขึ้น เนื่องจากในการจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบันยังเป็นลักษณะของการกำหนดวิธีการจัดการขยะมูลฝอยจากองค์การบริหารส่วนตำบลเพียงฝ่ายเดียว ส่งผลให้ประชาชนขาดจิตสำนึกในการบริหารจัดการด้วยตนเอง รวมไปถึงควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการดูแล และการจัดการขยะเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมเพื่อเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ด้วยตนเอง และองค์การบริหารส่วนตำบลควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์และช่องทางที่หลากหลายในการเข้าถึงการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น มีการให้การอบรม และให้ความรู้เกี่ยวกับขยะ การคัดแยกขยะ เปิด

โอกาสให้ทราบเกี่ยวกับการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งควรเปิดโอกาสและมีช่องทางให้มีการติดตามและตรวจสอบความโปร่งใสในการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดซื้อถังขยะแบบพลาสติกมีฝาปิด ที่สามารถจัดเก็บขยะได้ดี ไม่ส่งกลิ่นเหม็น มีความทนทานใช้การได้ดี และเพิ่มจำนวนบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านการจัดเก็บ ให้เพียงพอในการจัดเก็บขยะเพื่อลดปัญหาขยะตกค้าง มีการจัดการขยะที่ดี โดยเฉพาะขยะมูลฝอยอันตราย ควรมีระบบการจัดเก็บและทำลายที่ไม่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไย อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมีประเด็นสำคัญควรแก่การนำมาอภิปรายผลเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไย อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดย ด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการดำเนินการ และด้านการติดตามและประเมินผล ผลเป็นเช่นนี้แสดงว่าประชาชนในตำบลเหล่าดอกลำไย มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องมีการส่งเสริม และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกลำไย ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการคัดแยกขยะ ทำให้ขาดความร่วมมือในการปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม การนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ซ้ำและการรีไซเคิลขยะ และที่สำคัญการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดการขยะ เช่น ขั้นตอนของการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหา และการวางแผน การดำเนินกิจกรรมและขั้นตอนของการติดตามและประเมินผลงาน ในการแก้ไขปัญหาขยะอย่างเป็นรูปธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบล สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางลักขณ์ ทูงจันทร์ (2549 : 92-95) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม

โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านแล้ว เรียงลำดับการดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมจากสูงไปหาต่ำดังนี้ ด้านการประเมินผลการจัดการขยะ ด้านการวางแผน และด้านการดำเนินงานจัดการขยะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แสงทิพย์ เลิศคำ (2553 : 86-90) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองหล่ม โดยภาพรวมประชาชนในพื้นที่เห็นว่าการจัดการในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านบุคลากรและการจัดองค์กร รองลงมาได้แก่ ด้านงบประมาณ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ด้านเทคโนโลยีวัสดุอุปกรณ์ รองลงมาได้แก่ด้านการประสานและการกำจัด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านบุคลากรและการจัดองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศพร สืบแสง (2553 : 62-64) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนสองเหนือ เทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อจำแนกเป็นรายด้านมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และด้านการติดตามประเมินผล และผลในการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน คือ ประชาชนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคีในการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยทำให้ปริมาณขยะภายในชุมชนลดลงเกิดสภาวะสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนดีขึ้น ประชาชนในชุมชนรู้คุณค่าของขยะมากขึ้นและประชาชนมีข้อเสนอแนะด้านนโยบาย และการประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้กับประชาชนเพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธี

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดงไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

ประชาชนที่มีลักษณะของการรับบริการต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดงไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม ไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษาปรากฏเช่นนี้ อาจเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในประโยชน์ของการคัดแยกขยะมูลฝอย เกิดการมีส่วนร่วม

ร่วมในด้านต่างอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม อย่างจริงจัง นอกจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบล ยังขาดแนวทางและขาดการส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือในการคัดแยกขยะ ขาดงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ในการแยกขยะขาดการณรงค์ และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจในการจัดการขยะอย่างถูกต้องแก่ประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ หนึ่งฤทัย สังข์จีน (2550 : 99-100) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยตามโครงการขยะมูลฝอยแลกไข่ของเทศบาล ที่เปรียบเทียบ ระหว่างกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการและไม่เข้าร่วม ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยงยุทธ เกื่อนกลาง (2550 : 135-138) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนโดยกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจตำบลโตนด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนอยู่ในระดับบางครั้ง ร้อยละ 70.7 ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่ากับ 31.1 เนื่องจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการณรงค์ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน และขาดการนำนโยบายแปลงสู่การปฏิบัติ หลังการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนในขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบทุกขั้นตอน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดงไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม ได้มีข้อเสนอแนะ มากที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบล ควร เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย รองลงมา ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ ในด้านการให้ความรู้ ความเข้าใจ การคัดแยกขยะมูลฝอย รวมไปถึงการรับทราบข้อมูลข่าวสารของ องค์การบริหารส่วนตำบลด้วย ส่วนข้อเสนอแนะที่น้อยที่สุด คือ การดูแลการจัดเก็บขยะมูลฝอยและการขยะตามเวลาที่กำหนดไว้ รองลงมา คือ องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดพื้นที่สำหรับการทิ้งขยะให้เป็นสัดส่วนควรจัดหาภาชนะที่ใช้ในการแยกขยะให้มีความชัดเจน จากข้อเสนอแนะที่พบจากการ ศึกษา จึงสอดคล้องกับงานของ ทศพร สืบแสง (2553 : 62-64) และงานวิจัยของ อรุณฯ กิจประเสริฐ (2551 : 72-73) ที่พบว่า ประชาชนต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการคัดแยกขยะมูลฝอย และการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วม และจากข้อเสนอแนะในการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อเสนอนี้ที่จะได้นำเสนอ ผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องทราบอันเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายหรือวางยุทธศาสตร์ในการให้บริการในส่วนที่บกพร่องให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ กับ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้รับบริการ และไม่ขอรับบริการ

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการและด้านการติดตามและประเมินผล ดังนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบล ควรหาแนวทางเพิ่มการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆของกระบวนการจัดการขยะโดยเฉพาะขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหาและการวางแผนดำเนินกิจกรรมและในขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานนอกจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลควรกระตุ้นให้ผู้ที่เป็นประธานชุมชนและกลุ่มผู้ที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้สนใจและช่วยในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลให้แก่ประชาชนได้ทราบอย่างทั่วถึงเพื่อกระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านการวางแผน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะในการจัดประชุมหมู่บ้าน เพื่อการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ข้อบัญญัติ เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยรวมทั้งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของผู้บริหารในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจัดให้มีเวทีในระดับชุมชนเพื่อให้มีการอภิปรายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่เริ่มขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของระบบการจัดการขยะ

1.2 ด้านการดำเนินการ องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสรรหาพนักงานปฏิบัติหน้าที่จัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมรวมทั้งให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการจัดเก็บค่าขยะมูลฝอย

1.3 ด้านการติดตามและประเมินผล องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานจัดเก็บขยะมูลฝอยให้มีความเหมาะสมและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และติดตามข้อมูลการจัดเก็บรายได้จากค่าธรรมเนียม ขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้

2. ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาค้างต่อไป

2.1 ควรศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชนโดยแยกตามชุมชนต่างๆเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยในแต่ละชุมชนและอาจมีการศึกษาเปรียบเทียบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นๆที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการขยะด้วยเพื่อศึกษาว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมและปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ มากน้อยเพียงใดและนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นประโยชน์ในการจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาความพึงพอใจคุณภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

2.3 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

ประโยชน์ในการศึกษา

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม ใน ด้านการวางแผน การดำเนินงานและด้านการประเมินติดตามผลเพื่อนำไปพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ตรงตามลักษณะของการให้บริการของประชาชนในตำบลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ใช้เป็นฐานข้อมูลให้กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยที่มีบริบทและลักษณะการบริการที่คล้ายคลึงกันในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

ทศพร สืบแสง. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย : ศึกษากรณีเฉพาะ กรณีชุมชนสองเหนือ เทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. การค้นคว้าอิสระการค้นคว้าอิสระ ร.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นงลักษณ์ พงษ์จันทร์. (2549). **การศึกษาการดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์กรบริหารส่วน**

ตำบล จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ยุทธศาสตร์การพัฒนา). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

แผนยุทธศาสตร์ตำบลเหล่าดอกไม้ พ.ศ. 2556. (2556). **หลักการบริหารเชิงกลยุทธ์.** หน้า 17-19.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542. (2542).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก. หน้า 43-44. 17 พฤศจิกายน. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พุทธศักราช 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6). (2552).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 126 ตอนที่ 84 ก. หน้า 8-10. 6 พฤศจิกายน. พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535. (2535). **ราชกิจจานุเบกษา.**

เล่ม 115 ตอนที่ 1 หน้า 12-18. 27 พฤศจิกายน. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข. (2535). **รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ : ส่วนท้องถิ่น.

ยงยุทธ เกื่อนกลาง. (2550). **การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนโดยกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ ตำบลโดนดอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การพัฒนาสุขภาพชุมชน). นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กรม. (2550). **มาตรฐานการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล.** กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.

สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุด วิชาการ วิจัยชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินต์.

แสงทิพย์ เลิศคำ. (2553). **แนวทางการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดยะลา.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

หนึ่งฤทัย สังข์จีน.(2550). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในคัดแยกมูลฝอยตามโครงการขยะแห้งแลกไข่ของเทศบาลนครยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา.** วิทยานิพนธ์ วท.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้. (2556). **ข้อบัญญัติตำบล เรื่อง การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล** พ.ศ. 2552.

องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าดอกไม้. รายงานสถานการณ์คลังประจำปี 2552-2556.

อรนุช กิจประเสริฐ. (2551). **การดำเนินงานจัดการมูลฝอยของเทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย.**

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.